

налися остаточно в час незалежної Української держави під впливом новітніх політичних змін на карті світу. В його рецепції сам А. Міцкевич постає як “будівничий вільної Європи”, як поет, світ ідей та образів якого “не пригасає” на нових колах історії.

Література

1. Бажан М. П. Думи і спогади / Микола Бажан. – К. : Рад. письм., 1982. – 325 с.
2. Війни і мир, або “Українці – поляки: брати / вороги, сусіди...” / [за заг. ред. Л. Івшиної]. – К. : АТЗТ “Українська прес-група”, 2004. – 560 с.
3. Павличко Д. Адам Міцкевич – будівничий вільної Європи / Дмитро Павличко // Молодь України. – 1998. – 25 груд. – С. 2.
4. Павличко Д. Над глибинами : літ.-крит. статті і виступи / Дмитро Павличко. – К. : Рад. письм., 1983. – 423 с.
5. Павличко Д. Правда від Адама / Дмитро Павличко // Літ. Україна. – 1998. – 3 груд. – С. 4.
6. П’ятдесят польських поетів: антологія польської поезії / [пер., передм. та довідки про авт. Д. Павличка]. – К. : Основи, 2001. – 583 с.
7. Рильський М. Зібрання творів : у 20 т. / Максим Рильський. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 14. – 535 с.
8. Рильський М. Поетичні переклади / Максим Рильський // Зібр. тв. : у 20 т. – Т. 7. – К. : Наук. думка, 1985. – 380 с.
9. Тичина П. Зібрання творів : у 12 т. / Павло Тичина. – К. : Наук. думка, 1983–1990. – Т. 10 : Статті. Рецензії. Доповіді. Виступи. 1960–1967. – 582 с.
10. Тичина П. З минулого – в майбутнє : Статті, нотатки, рецензії, інтерв’ю / Павло Тичина. – К. : Дніпро, 1973. – 344 с.
11. Jan Kasprówicz o Adamie Mickiewiczu / [opracowała Janina Sikorska]. – Inowrocław, 1998. – 43 s.

УДК 39:316.7

Тетяна Довжок
(м. Київ)

ЕТНООБРАЗИ НАЙБЛИЖЧИХ СУСІДІВ У МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛЬСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКОГО ПОГРАНИЧЧЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.)

У статті здійснено спробу реконструкції літературних образів націй галицько-подільського регіону, представлених у польській прозі пограниччя. Простежуються типологічні закономірності побудови етнообразів, зумовлені менталь-

ністю авторського Я, сформованого в полікультурному оточенні: стратегії руйнування стереотипу й автостереотипу, зміна полюсів традиційних уявлень про себе й Іншого, наголошення на перевазі етичного чинника над етнічним тощо. Аналізується схематичний образ українця у прозі В. Одоевського, сконструйований згідно з ідеологією “польських кресів”.

Ключові слова: Інший, мультикультурність, пограниччя, ідентичність, етнообраз, стереотип.

Довжок Т. В. Етнообрази ближайших соседей в мультикультурном окружении (на материале польской литературы украинско-польского пограничья второй половины XX в.). Автор статьи реконструирует литературные образы наций галицко-подольского региона, представленные в польской прозе пограничья. Прослеживаются типологические закономерности создания этнообразов, обусловленные ментальностью авторского Я, сформированного в поликультурном окружении: стратегии разрушения стереотипов и автостереотипов, смена полюсов традиционных представлений о себе и Другом, превосходство этического над этническим и т. п. Анализируется схематический образ украинца в прозе В. Одоевского, сконструированный в соответствии с идеологией “польских кресов”.

Ключевые слова: Другой, мультикультурность, пограничье, идентичность, этнообраз, стереотип.

Dovzhok T. V. Images of Nearest Neighbors in a Multicultural Environment (Based on Polish Literature of the Ukrainian-Polish Borderland the Second Half of the Twentieth Century). The article is an attempt of reconstruction of literary images of the Galician nations, represented in prose by the Polish borderland. It traces the typical patterns of images determined by the author's himself mentality had have formed in a multicultural environment: strategies for the destruction of stereotypes and stereotypes of himself, changing the poles of traditional notions about both, emphasis on the ethical superiority of the ethnic factor and so on. Analyzed a schematic image of a Ukrainian in W. Odojewski's prose, constructed in accordance with the ideology of “Polish Kresy”.

Key words: Other, multiculturalism, borderlands, identity, images of nation, stereotype.

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтерес до постаті Іншого в літературному творі є помітною тенденцією літературознавчих студій новітнього часу. Гетерологія (дослідження Іншого) прагне до розмиття чітких меж гуманістичних дисциплін і аналізу явищ у цілісному дискурсі культури із залученням найрізноманітніших сфер людського досвіду. Зокрема, йдеться про зближення сучасного літературознавства зі сферою культурологічних і етнічних досліджень, започатковане “культурним зламом”, що відбувся у літе-

ратурознавчій науці минулого століття і знаменував безповоротну відмову від “чистої” науки про красне письменство, зосередженої на проблемах художнього тексту, на користь заглиблення у психологічні, соціальні, політичні, етнічні, гендерні, феміністичні, урбаністичні тощо контексти інтерпретації літературного твору.

У річищі нових інтерпретативних практик сформувалася й імагологія, зацікавлення якої часто перетинаються з предметом постколоніальних досліджень, що так само спрямовані на розшифрування істинних значень, закладених у літературний образ чужинця. У межах такого підходу літературний образ втрачає свою об'єктивно-естетичну цінність, стаючи засобом перцепції і оцінки, уявленням та його репрезентацією. Проте, як підкреслює Д. Наливайко, “імагологічний літературний образ не є фотографічним відбиттям Іншого/Чужого, важливо усвідомити, що за ним стоїть і в нього інкорпорується автор зі своєю суб'єктивністю, зі своєю культурою й ментальністю, своєю ідеологією й ангажованістю, який не просто розгортає образ, а й експлікує його” [2, 95]. Тож образ Іншого завжди є якоюсь мірою і образом авторського Я. Реконструюючи риси літературного Іншого, ми неодмінно розкриваємо ідейне і культурне “обличчя” автора. Врахування цього моменту є вкрай необхідним для аналізу літератури культурного пограниччя, у якій відмінні авторські позиції репрезентують складність міжетнічних взаємин на етнічному помежів'ї.

Спроби аналізу окремих етнообразів у літературі польсько-українського помежів'я з'являються в 1990-ті роки, передусім у польському літературознавстві, коли була знята заборона на висвітлення “кресової” проблематики. Природно, оскільки твори ці належать до польської літературної традиції, у ролі Інших тут виступають передусім українці і євреї. Інтерпретації цих етнічних портретів присвячені розвідки С. Уляша, Е. Вігандт, Г. Госк, А. Ф'юта, М. Домбровського, які не так простежують характеристики самих етнообразів, як зосереджуються на авторській позиції щодо них, таким способом розкриваючи інтенційну природу закладених в ці образи рис. Скажімо, промовистою є назва статті-есе А. Ф'юта “Як за шибкою”, у якій ідеться про вкрай ідеалістично-відсторонене, неначе фонове зображення українців і їхньої культури в ранній творчості Я. Івашкевича. В українському літературознавстві незаперечним відкривачем пограничної прози є О. Веретюк, який належить стаття “Етнічна поляри-

Із подібним характером самоусвідомлення пов'язані й особливості формування стійких уявлень, іміджів сусідніх етносів, які на пограниччі не були незвіданим Чужим, об'єднаним у монолітну спільноту, а становили інтегральну частину свого, домашнього світу.

Повість “Вертепи” народженого в подільських Бродах Л. Бучковського відтворює річний цикл життя в селі, розташованому на колишньому кордоні між Російською та Австро-Угорською імперіями, через що на пограничність етнокультурну тут нерідко накладаються суспільно-нормативні, політичні, ідеологічні межі. Визначити етнічну приналежність героїв твору вкрай складно. Судячи з унікальної говірки, якою ведеться оповідь, наратор-свідок належить до місцевої громади, тож цілком природно ігнорує “національне питання”, яке є неістотним для формування стосунків у самій спільноті. Сигналом-припущенням може подекуди стати характерне ім'я чи прізвище (Пейсах Школьник (єврей), Чаплій, Гук, Бондарчук (українці?), Безданська, Хрובовська (польки), Тімонов (росіянин?), Кеніг (єврей, німець?) тощо), рід занять (шинкар, гендляр кіньми, вчителька), історія роду (батько Шеремети звався Юда, отже, він має єврейську кров?) тощо. Характерно, що ім'я одного з головних героїв нерідко набуває в тексті румунізованої форми – Томку (Томко, Томек).

У “Вертепах” віровизнання не спричиняє розмежування в спільноті, люди відвідують проповіді і в церкві, і в костелі, поряд живе община старовірів. Як слушно зауважив К. Вика, “довго треба читати «Вертепи», щоб визначити, котрий із ксьондзів (Жупан чи Самосачинський) греко-католицький, а котрий римо-католицький” [3, 302].

Натрапляємо в повісті на епізодичні портрети євреїв. Томку служив у коваля-єврея, доглядав свині, за що той мав його вчити ковальській справі. Проте гроші брав, а нічому не навчав, та й сам нескорий був до роботи, ще й випити любив. Примітно, що Л. Бучковський не намагається створити класичного образу єврея-глитая, що збиткується із сільської бідноти. Пейсах Школьник є органічною частиною сільської громади, як будь-хто інший, характеристика його образу вибудовується лише на особистих якостях. Уже те, що він займається ковальством, а не торгівлею, свідчить про його вкоріненість у сільську общину. Така ситуація, до речі, була досить характерною для Галичини й Поділля, де євреї нерідко займалися землеробством або ремеслами. Про це пишуть, зокрема, Ю. Стрийковський і С. Вінценз.

зація персонажів і стереотипи” на матеріалі сучасної польської й української прози.

Метою нашого дослідження є реконструкція літературних портретів етнічних сусідів, створених у прозі польсько-українського пограниччя, простеження цілей і стратегій вибудовування образу Іншого, з’ясування ролі етнообразів у втіленні авторської ідеї, а передусім – відкриття зв’язків між поглядом на Іншого і мультикультурною ментальністю письменників.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проза найцікавіших письменників повоєнної доби, пов’язана зі спробами осмислення суті польської ідентичності і її трансформацій у складному ХХ столітті, виросла з мультикультурного досвіду Волині, Поділля, Галичини, Буковини й Карпатського краю, де в тісному сусідстві мешкали поляки й українці, євреї і німці, цигани, росіяни, угорці, румуни. Йдеться про творчість А. Кусьневіча, В. Одоєвського, З. Гаупта, Л. Бучковського, Ю. Стрийковського та інших вихідців із теренів міжвоєнної II Речі Посполитої, у межах якої все ще існували так звані польські “креси”, втілений прообраз вимріяної Ю. Пілсудським Ягеллонської Польщі.

Говорячи про сформовані в пограничній прозі етнообрази, ми маємо на увазі соціально-психологічні портрети героїв, що мисляться автором як представники іншої етнічної групи, тобто переважно в опозиції польське Я – Інший, хоча у творчості Ю. Стрийковського авторське Я – це голос єврейської спільноти. У плюралістичному багатокультурному суспільстві етнічна відмінність визначається передусім як культурна відмінність, пов’язана з групою, що є частиною цього суспільства і є базовою в усвідомленні її ідентичності. Коли йдеться про культурне пограниччя, проблема ідентичності виявляє свою багаторівневість: над ідентичністю етнічною тут найчастіше надбудовується ідентифікація з поліетнічною спільнотою.

Подібну ситуацію, коли відмінність Іншого, пов’язана з відмінними системами цінностей, умисно культивується, Г. Госк назвала “образом чужості, що зближує” (*obrazem więziotwórczej obcości*) [5, 96]. Г. Дуць-Файфер, у свою чергу, визначає це явище як “між-культурне” існування, коли досягається своєрідна “бівалентність”, що є усвідомленням власної багаторівневої ідентифікації і вільною участю в різних національних культурах [4, 443].

Натомість напруга і протистояння між своїм і чужим виразно простежується у стосунках села із представниками влади. Приїжджі чиновники звертаються до селян “нелюдською (тобто міською, польською) мовою”, намагаються нав’язати етнічно недиференційованій громаді тенденційні моделі поведінки: “Плітки і деструкцію серед вас поширює не хто інший, як українці!” – що наражається на рішучий опір: “Ні, пане референте, не русини” [3, 128].

У повісті Л. Бучковського психологічні портрети етносів, творені “зсередини” поліетнічної громади, не мають жодних ознак стереотипу; вони цілком позитивні, поки не порушують етичних норм сільського життя, але й порушуючи ці норми, залишаються частиною свого, домашнього світу. Діалектика свого й чужого не має тут етноцентричної мотивації, а багатомовність – “польсько-русинська мішанина з єврейським відтінком” [3, 42] – є тут формою зрозумілої всім “людської мови”.

Джерела сюжетів багатого прозового доробку галичанина А. Кусьневича незмінно лежать у галицькій дійсності початку ХХ ст. У відомих повістях “Зони”, “На шляху до Коринфу”, “Король обох Сицилій”, “Повернення”, “Суміш традицій” події розгортаються в контексті польсько-українсько-єврейсько-німецьких відносин, і важливо, що саме їх характер автор робить головним предметом своєї оповіді, адже, як пише А. Кусьневич: “Ми всі з дитинства говорили українською, наш край одвіку був домівкою різних народів” [8, 60].

Світ дитинства в багатонаціональному Стрию стає у прозі А. Кусьневича прообразом Аркадії, щасливої країни-гармонії, уявне повернення до якої становить основу сюжету багатьох його творів. Причому представники окремих націй перетворюються на символи зниклого світу, і в такій символічній формі, як своєрідні медіуми минулого, ті ж самі персонажі з’являються в різних повістях: Євген, Влодек і Олена Лучко, Саломон Гріншпан і Дора, Конрад і Герда. Провідним мотивом повісті “На шляху до Коринфу” є невпинна метаморфоза – перевтілення оповідача Густава в приятеля-Іншого: “Втілюючись у різні постаті, я одночасно залишався собою” [7, 35], – стверджує він, а “інший був тим оком, яке я примружував поза окулярами, дивлячись на власні вибрики; яке рятувало від внутрішньої смішності [...] і від самозакоханості без меж” [7, 35].

Образ українця і в “На шляху до Коринфу”, і в “Зонах” відіграє провідну роль. У першій повісті Євген, образ якого має яскраві гротескні

риси, становить “друге Я” наратора, є його “іншою” сутністю, яка залишилася у зниклому світі. Приятель є суперником-антагоністом Густава (“він вивищувався, а мною водночас потурав, глузував з мене...” [7, 30]), але також втілює в собі комплекс прихованих інтенцій головного героя, його витіснені “темні сторони” -- стає його “темним двійником”. Євген – це також Інший у розумінні Ю. Крістєвої – “чужинець всередині нас самих”, у боротьбі й ототожненні з яким ми досягаємо власної цілості. Саме в діалозі-суперечці з овіченим Євгеном формуються світогляд, головні ціннісні установки героїв-поляків.

Гра усталеними уявленнями про “польське (великопанське), українське (холопське), єврейське (екзотично-метафізичне)” А. Кусьневича наближається за суттю до “боротьби з формою” В. Гомбровича. Найяскравіші ознаки метаморфози традиційних етнічних уявлень-кліше проявляються в образі українця. Євген та його неординарна родина повністю нівелюють стереотип брудного й неосвіченого українського “хлопа”. Останній перероджується в елегантного, високоосвіченого інтелектуала, який вигідно відрізняється від більшості поляків. Євген – яскрава індивідуальність, унікальний ерудит і лідер, що суперечить уявленню про безликість та сліпу керованість українців: “Генек – то був неабихто [...] Сам встановлював права, диктував моду, виносив вироки [...] виглядав, як пан з панів [...] сам у собі, неповторний у своїй специфіці” [8, 80].

Зображаючи сестру та брата Євгена, А. Кусьневич вдається до “цитованих стереотипів”: порівнює Влодека з Богуном – за палаючий погляд, пристрасть до співу та запальний характер, а Олена була “горда така, з чорним піднебінням гайдамацьким, расова українка” [8, 61]. Проте ці стереотипні риси покликані не дискредитувати Іншого, а радше відобразити стан мовної свідомості героїв-поляків, яка продовжує зберігати традиційні кліше на позначення українця. У тих випадках, коли образ українців у часи Другої світової війни найчастіше потрапляє під вплив стереотипних уявлень, А. Кусьневич вдається до зміни полюсів у відомих схемах. Так, єврейку Дору рятують від смерті не поляки, а українці, причому мати одного з поліцаїв [8, 132], а погром у “кресовому” селі влаштовують польські партизани, жорстоко розправляючися з українцями. Задля того, аби показати крайні вияви українського і польського націоналізму, А. Кусьневич створює гротескні образи польського учителя Богачевича та українця

Волошина. Втілюючись щоразу в нових нараторів, автор наділяє їх таким поглядом на речі, який є неприйнятним для пересічного поляка, тим самим руйнуючи закорінені в суспільній свідомості стереотипи.

Образ Іншого у творчості З. Гаупта, що народився в селі Улашківці на Поділлі, навчався у Львові, після війни емігрував до США, – це насамперед образ українця, що є одночасно невід’ємною ознакою “свого світу” та найбільш агресивним противником, загрозою для польської екзистенції на “кресах”. Амбівалентність пограниччя виховала в З. Гаупта надзвичайну чутливість до будь-яких форм стереотипу. В оповіданні “В Парижі і в Аркадії” письменник намагається деконструювати стереотипний “імідж” українця і водночас – міфу одвічної ненависті між поляками й українцями. У Парижі зустрічаються два емігранти: українець і поляк, які залишили “креси” після Другої світової війни. Герої З. Гаупта грають ролі ворогів, наслідуючи дійсність утраченого світу.

Поляк позірно грає роль ворога, проте його реакція на погрози українця: “А ваша проблема мільйонів поляків у Західній Україні? Немає цієї проблеми! Виріжемо!” [6, 48] – хоча й відповідає стереотипному ставленню до “русина з чорним піднебінням”, своєю автоіронією та прихованою ніжністю нівелює цей стереотип: “Балакай собі на здоров’я, подумав я, як тебе там... мій молочний брате [...] Я подумав: це всього лиш русин з чорним піднебінням” [6, 59]. За якусь мить обоє дружньо розходяться, причому українець позичає в поляка 70 сантиметрів на метро. Герої потрібні одне одному, але свою прихильність вони можуть висловити лише звертаючись до негативних етнічних стереотипів, які в чужому Парижі перетворюються на порожні фрази, але водночас є і єдиною мовою, зрозумілою для обох емігрантів. Обидва герої свідомо користуються масками: українця-різуна і пана-поляка. За ними ж – самотні люди, які живуть у чужому світі, однаково страждають від бідності й приниження, поєднані спільним минулим і спільною мрією про недосяжну Україну.

У той час, як для Л. Бучковського, А. Кусьневича, З. Гаупта джерелом сюжетів була дійсність галицько-подільського регіону міжвоєнної доби ХХ ст., то в основу творчості В. Одоєвського лягло враження від міжнаціонального конфлікту на “кресах”, яке, крім того, нашарувалося на існуючий у свідомості митця літературний образ України. Основою художнього образу “кресів” В. Одоєвського стали

враження від “кривавого літа” 1943 року. Отриманий тоді емоційний досвід, як свідчать відгуки самого митця, великою мірою визначив схему розгортання подій у його творах – від очікування “кресового раю” до ініціації у світ тотального нищення: перша повість “Острів спасіння” (1951), подальші фрагменти “подільського циклу” постають у прогресуючій катастрофічній перспективі – “Смеркання світу” (1962), “Засипле все, замете...” (1973), “Збереження слідів” (1984), “Забуте, невгамоване...” (1987) та ін.

Автор, на відміну від інших “пограничних” авторів, наполегливо дотримується правила ціннісної опозиції в зображенні “наших-захисників” і “чужих-ворогів”, що демонструє розмежованість двох культурних сфер на пограниччі.

Як свідчать фольклорно-етнографічні дослідження, народна свідомість наділяє незрозуміле й непізнане Чуже ознакою “чорноти”, уявляє його вмістилищем темних сил. Звідси походять фразеологізми типу: *Rusin o czarnym podniebieniu, U Mazuga czarna tuga* тощо. Віднесення Чужого до сфери темряви – визначальна риса текстів В. Одоєвського. Українці, зображені найчастіше як аморфна маса, натовп, “бандицька потолоч, сволота” [10, 163], пов’язуються із нищівним “темним началом”. Характеристика “Чернь!” в устах героїв Одоєвського набуває, поряд із соціальним, міфологічного забарвлення (чорне – уособлення зла), виражає сутність ворога, який прагне поглинути впорядкований світ польської культури. Герой твору говорить про поразку польської сторони так: “Навколо стін дому світло погасло і все потонуло в темряві [...] у нашому домі темрява – це смерть” [9, 171], “Ми тонемо в мороці” [9, 76], – говорить він, характеризуючи український рух як “Темрява. Примітив. Варварство” [10, 198]. Найвищої міри демонізації образ українця досягає у повісті “Острів порятунку”: “Темна, первісна і мстива стихія [...] Сволота. Гнилий світ, який перед своєю смердючою смертю плодить гадів. Розповідаються вони до чорних підземних джерел чорної ненависті” [9, 63]. Але, як довідуємося від оповідача, “чорна ненависть” не є одно-разовим породженням апокаліптичного світу, адже в українцях потенційно пульсують “чорні джерела яду” [9, 62], які періодично вихлюпуються назовні і породжують криваві конфлікти.

В основі національної ксенофобії лежить зазвичай питання “своєї” й “чужої” віри. У стереотипі насамперед підлягає знеціненню і зведенню до рівня профанум один із конститутивних елементів, що

об'єднує національну свідомість Чужих, – їхня релігія. М. Костомаров у праці “Общественная жизнь русского народа”, змальовуючи образ “ляха”, сформований у народній свідомості українців, першою його якістю називає те, що поляк – це “людина, яка вірить не так, як належить, недовірок” [1, 177]. У творах В. Одоевського під гаслом “лях, жид і собака – все віра однака” [10, 163] створюється стереотипна модель поведінки “безбожника”, що передбачає профанацію святинь та плюндрування сакральних цінностей (“Осквернені синагоги, білені мацейли і алеф бейси з хедеру під тяжкими підкованими чоботищами. Розграбовані костели” [9, 63]). Православні священники – найактивніші учасники погромів, розпалювачі антикатолицьких й антисемітських настроїв [10, 199–245]. Автор акцентує на тому, що головний мотив звірського вбивства – релігійний: “А, не зважай, соромнії то тіла, не нашої віри!” [10, 117], – прорікає різун-українець. Тож православ'я, образ якого сформований В. Одоевським у контексті дій його прихильників, глибоко компрометується, зводиться до рівня фанатичної ідеології, що її сповідує “озброєна сволота з-під знаку фанатичної церкви, яка вбиває кожного, хто інакше складає пальці до знаку хреста” [9, 63].

Твори демонструють “фіктивність” національної ідеології українців та маріонетковий характер “націоналістів”, які були сліпим знаряддям фашистського терору. Символи української державності, як і саме поняття “самостійна Україна”, мають виключно негативну конотацію: “Весь повіт віддано в жертву фанатичної черні з-під знаку тризуба, галицького лева і православного хреста, різних видів банд українських фашистів, [...] звичайної сволоти, що прагнула здобичі й насилля” [10, 360], – констатує автор.

Цікаво, що прийняття героями певної етнокультурної моделі веде у творах до автоматичного присвоєння їм властивої цій моделі системи цінностей: полонізованим українцям притаманна культурна зрілість та висока моральність, зрутенізовані ж поляки потрапляють у семантичне поле черні, примітивної несвідомої стихії. Межа між стереотипом та автостереотипом – чітка й непорушна, сфери “своєї” та “чужої” культури фатально розділені і не допускають внутрішньої амбівалентності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У творчості письменників пограниччя портрети етнічних сусідів далекі від стереотипних узагальнених уявлень про інші етноси. Адже це ті, що

мешкали поруч, нерідко належали до однієї родини, лише всі разом вони склали повноцінну мозаїку мультикультурного регіону. У той час, як схематичний образ українця у творчості В. Одоєвського був зумовлений не в останню чергу стійкими ідеологічними настановами щодо “польськості кресів”.

Толерантне ставлення до Іншого, характерне для творчості митців пограниччя, було незаперечною цінністю цієї літератури в повоєнні часи, добу панування єдиної ідеології, пропагування нетерпимості і моноетнічності польської держави (пригадаймо долю лемків, акцію “Вісла” тощо). За тих умов творчість “галицьких” письменників, вихованих у багатоетнічному краї, що пропагувала ідею діалогу відмінних спільнот, стала вагомим засобом протиставлення монологічності офіційної “новомови” часів тоталітаризму та відіграла одну з провідних ролей у “незаангажованому дискурсі” повоєнного польського письменства. Адже головною цінністю культурного пограниччя є “відкритість на Інших”, що означає ненаголошення на винятковості власної культури, а отже відмову від спрощеного, дихотомічного образу світу на користь гетерогенності й розмаїття.

Імагологічний підхід в інтерпретації літературних явищ, що виростили з мультикультурного пограничного регіону, виявляється продуктивним і перспективним. Імагологічне розшифрування значень Іншості в художніх творах може бути вдало поєднане з постколоніальним аналізом текстів, зокрема в річищі сучасного постколоніального “кросознавчого” дискурсу, спрямованого на деконструкцію пов’язаних із “кресами” міфів і стереотипів.

Література

1. Костомаров М. Слов’янська міфологія / М. Костомаров. – К. : Либідь, 1994. – 384 с.
2. Наливайко Д. Літературна імагологія: предмет і стратегія / Д. Наливайко // Теорія літератури й компаративістика. – К. : Вид. дім “Києво-Могилян. акад.”, 2006. – С. 91–103.
3. Buczkowski L. Wertepy / L. Buczkowski. – Warszawa : Gebethner i Wolf, 1947. – 229 s.
4. Duć-Fajfer H. Etniczność a literatura / H. Duć-Fajfer // Kulturowa teoria literatury. Główne pojęcia i problemy / pod red. R. Nycza, M. P. Markowskiego. – Kraków : Universitas, 2006. – S. 433–450.
5. Gosk H. Dialog z Obcym. Postaż literacka o cechach Innego/Obcego w powojennej prozie polskiej / H. Gosk // Kresy. Kwartalnik literacki. – 2001. – Nr 47. – S. 95–104.

6. Haupt Z. Pierścień z papieru / Z. Haupt. – Gładyszów : Czarne, 1999. – 295 s.
7. Kuśniewicz A. W drodze do Koryntu / A. Kuśniewicz. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1977. – 276 s.
8. Kuśniewicz A. Znaki zodiaku / A. Kuśniewicz. – Warszawa : Wydawnictwo Wiedza i Życie, 1997. – 232 s.
9. Odojewski W. Wyspa ocalenia / W. Odojewski. – Warszawa : Czytelnik, 1964. – 261 s.
10. Odojewski W. Zasypie wszystko, zawieje... / W. Odojewski. – Warszawa : Czytelnik, 1990. – 463 s.

УДК 821.111

*Роман Дубровський
(м. Кременець)*

ОБРАЗ ІНШОГО У ТВОРЧОСТІ ГАЛИНИ ГОРДАСЕВИЧ

У статті висвітлено художні особливості гетерообразів у прозових творах Г. Гордасевич. Здійснено аналіз ступеня типізації та новаторства у відтворенні етнообразу Іншого.

Ключові слова: етнообраз, образ Іншого, гетерообраз, гетеродієгетичний наратив, лексичний маркер, іншування.

Дубровский Р. А. Образ Другого в творчестве Галины Гордасевич. В статье раскрыты художественные особенности гетерообразов в прозе Г. Гордасевич. Сделан анализ степени типизации и новшества в выражении этнообраза Другого.

Ключевые слова: этнообраз, образ Другого, гетерообраз, гетеродиегетический наратив, лексический маркер, создание образа Другого.

Dubrovskij R. O. The Image of Another in the Creative Work by Galyna Gordasevych. The artistic peculiarities of the geteroimages in the prosaic creative works by G. Gordasevych are traced in the article. The analysis of the measure of typisation and innovation is provided.

Key words: ethnoimage, the image of the Other, geteroimage, geterodiogetic narrative, creation of the image of Another.

Постановка наукової проблеми та її значення. Імагологія як вчення про літературні образи інших народів чи їх окремих представників, що певною мірою є типовими, відкриває широкий простір для досліджень і міжкультурної взаємодії, і цілеспрямованої чи стихійної стереотипізації образу представника іншої етносоціальної спільноти,